

K poglavju „goriške slovenske gimnazije in njeni zaposlovalni tečaji v Trstu“.

Tržaški tovariš nas je opozoril na jako važno in zanimivo razpravo, ki jo je prinesla tržaška »Edinost« v zadevi goriške slovenske gimnazije in njenih zaposlovalnih tečajev v Trstu, ter izrekel željo, da bi tudi mi seznanili svoje bralce z vsebino tega aktualnega članka. Rade volje ustrezno izraženi želji in to tem raji, ker iskreno želimo, da bi se čimprej uresničili nasveti, ki jih stavi vrta »Edinost« na koncu priobčenih dopisov.

Okoli 350 slovenskih gimnazijcev gospiških je postalo brez pouka, ko je o binokostih l. 1915. izbruhnila vojna z Italijo. Razum maloštevilnih premožnejših, ki so mogli nadaljevati svoje študije na kranjskih gimnazijah, so vsi drugi izgubili šolsko leto 1915/16.

Začetkom oktobra l. 1916. so se otvorili v Trstu zaposlovalni tečaji slovenske goriške gimnazije. Njihov otvoritev je na zasebno prošnjo »Posredovalnice za goriške begunce v Ljubljani« dovolilo naučno ministrstvo z izrecno pripombo, da za njih vzdrževanje ne more prispevati ničesar. Te tečaje obiskuje okoli 100 učencev, med katerimi je kakih 60 nekdanjih učencev slovenske goriške gimnazije. Za učilnice se rabijo prostori, ki jih je mestna občina tržaška svoj čas rabila za ljudsko šolo, pa jih je po izpovedbi mestnega inženjerja g. Forestija iz zdravstvenih in šolskohigieničnih pomislekov opustila. Prostori res niso porabni zaradi slabe svetlobe, pomanjkljive razsvetljave in kurjave. V starih, pokvarjenih šolskih klopih, ki so bile narejene za ljudsko šolo obiskujejo otroke, učenci težko sede in težko pišejo. Tudi druga oprava teh prostorov, mize, table komaj odgovarjajo svojemu namenu. Tečaji nimajo na razpolago nikakoršnih učnih pripomočkov, ne za zemljepis, ne za zgodovino, ne za naravoslovje, ne za fiziko, tudi knjižnice ni. Razven 1000 K, ki jih je vodstvo prejelo od »Zadružne zveze v Ljubljani«, ni došla za učence od nikoder nikakva podpora. Zaradi draginje, ki je v Trstu še večja nego povsod drugod na Slovenskem, živijo učenci večinoma v velikem pomanjkanju vsega, kar tudi slabo upliva na šolski napredek.

Notranje ministrstvo je bilo svoj čas obljubilo ustanovitev konvikta in zaposlovalnih tečajev slovenske goriške gimnazije v Kromeržu. Kakih 100 učencev bi tam dobivalo brezplačno stanovanje, hrano, obleko in zdravniško pomoč; drugi premožnejši, ki bi hoteli tudi obiskovati tečaje v Kromeržu, bi morali plačevati nizko šolnino. Zdaj je notranje ministrstvo to ustanovitev opustilo z motivacijo, 1. ker je bilo premalo prosilcev in 2. ker obstoječe zaposlovalne tečaje v Trstu. Razen obiskovalcev teh tečajev in onih, ki so na kranjskih gimnazijah, ostanejo na ta način vsi drugi nekdanji učenci slovenske goriške gimnazije, bodisi da žive še doma, ali v begunskih taborih, drugo leto brez pouka.

Od druge strani pa smo prejeli: Med dogodki zadnjih dni je za naše domače razmere pač najvažnejši ta, da je ministrstvo za notranje stvari odtegnilo dovoljenje za ustanovitev tečajev in konvikta za goriško slovensko gimnazijo v Kromeržu in sicer zaradi nezadostnega števila prijavljenih obiskovalcev in zaradi tega, ker so že ustanovljeni slovenski zaposlovalni tečaji v Trstu.

nikaka zasluga, to je dolžnost! Članstvo je tako nudi vsakomur udobnosti; ne tako pa — snovanje društev... Kdor se je s tem že pečal, mi bode pritrnil. Marsikaj bi to zaedavno vedel pripovedovati. Naj povem le eno!

Bilo je nekako pred 27. leti. Služboval sem takrat v kraju, ki pripada eni največjih občin na Slovenskem. Čeravno je bilo prebivalstvo tega kraja skoro zgolj slovensko, je vendar imelo ob vseh krajnjih zadevah odvažno besedo par — Nemcev. Tako je torej prišlo, da je bil predsednik krajnemu šolskemu svetu, ki sem mu bil podrejen, tudi Nemec in sicer Nemec hude vrste. Ta mož, ki mu nikdar nisem storil ničesar hudega, mi je delal napotja, kjer je le mogel. Mrzil me je, ker nisem zatajil svojega rodu... Ob tem preganjanju je največ trpela uboga moja obitelj. Meni samemu »šolski oče« ni mogel prav do živega; ni šlo pa ni šlo. »Pa mora iti!« si je mislil hudomušnež ter tuhtal in tuhtal, da me zaloti pri kakšnem zlodejstvu... Snovale se je iste čase v nas Slovencih večja učiteljska združba. Član osnovalnega odbora te združbe sem bil tudi jaz. Seve to je bil velik greh v očeh ljubeznivega mi šolskega očeta! — Moj služben kraj je bil tudi sedež oddelka občinskega urada. Načelnik temu oddelku je bil kajpada tudi naš velemožni šolski oče. Kot takemu mu je bilo »in politični« razpolagati nad žandermerijo. Hic Rhodus, hic salta! — Nekega dne opoldne — ravno sem bil pri obedu s svojo družinico — potrkala nekdo na vrata mojega stanovanja. Vstopi orožnik z nasajenim bodalom, pristopi k meni ter me pozove, naj se izkažem glede snovanja panslavističnega društva! Jaz se na kratko odrežem, da nisem nikdar snoval političnega društva ter da sem za vse svoje delo odgovoren le šolski oblasti. Ta me bo že poklicala na odgovor, ako sem se v čem pregrešil. Sicer pa se mi naj pove, kdo je ukazal, mene tozadavno nadlegovati v mojem privatnem stanovanju! Orožnik odvrne: »Oni, ki je tudi Vaš predstojnik!« Na to jaz: A tako, zdaj vem; torej g. X.! — Njemu se nimam odzvati, le recite mu!

Iz zadnjega stavka se da sklepati, da se prošnje dijakov zaposlovalnih tečajev v Trstu niso niti upoštevale, in tako je bilo število drugih prijavljenih menda res nezadostno.

V gmotnem oziru je ta odlok ministrstva notranjih stvari težak udarec za dijakove goriške slovenske gimnazije in s tem tudi za zavod sam. Dijaki italijanske narodnosti z Gorškega so imeli že v šolskem letu 1915/16. svoj konvikt na Dunaju in v Gradcu, slovenski dijaki pa so s prav malimi izjemami to leto izgubili. S tem, da je padel konvikt v Kromeržu, bo za mnoge dijakove goriške slov. gimnazije izgubljeno tudi drugo šolsko leto.

Zato prosimo vse uplívne činitele, ki so morda pripomogli k temu, da ostanejo gimnazijski zaposlovalni tečaji v Trstu, naj delajo na to, da da vlada čista sredstva, ki bi jih bila potrosila za Kromerž, na razpolago Trstu, da se zamore zavod tukaj krepko razviti. Prostor, ki niso za šolo čisto nič pripravi, pomanjkanje učnih pripomočkov, beda dijakov itd. so ovire, ki izključujejo vsak napredek. Če se razmere temeljito ne izpremenijo, bo zavod le žalostno životiril, kar ne bo ne mladini in ne narodu v korist.

Ustanovi naj se konvikt tukaj v Trstu, da lahko nadaljujejo študije tudi tisti dijaki, ki žive raztreseni po raznih taboriščih ali so še v domovini — pa so brez sredstev. Le če se to doseže, bo imela korist ne samo naša slovenska mladina, temveč tudi naša narodna stvar.

Rade volje priznavamo, da je vse gola resnica, kar nam povesta napisana dopisa.

Stvar je torej taka, da moramo računati edino le z zaposlovalnimi tečaji v Trstu in z morebitno izpopolnitvijo v normalen zavod, državno realno gimnazijo. Prva podlaga za to je pač tu, a vse drugo manjka, kakor kažeta gornja dopisa, ki izhajata iz najboljše poučenih krogov. Česa je torej treba, da se uresniči izražena želja po c. kr. realni gimnaziji s slovenskim učnim jezikom v Trstu?

1. Treba je, da vlada naredbenim potom začasno premesti goriško c. kr. državno gimnazijo s slovenskim učnim jezikom v Trst in da zavodu na razpolago sredstva, ki bi jih dajala konviktu in tečajem, oziroma gimnaziji v Kromeržu, ali da zahtevamo, kar je edino prav: vlada naj da zavodu v Trstu na razpolago, kar bi bila dajala c. kr. gimnaziji s slovenskim učnim jezikom v Gorici. To je dolžna ustanovljenemu zavodu in dolžna prebivalstvu dežele, ki z brezprimerno vdanostjo in požrtvovalnostjo prenaša bridkosti in težave vojne ter izpolnjuje do skrajnosti svoje domoljubne državljanske dolžnosti.

2. V Trstu naj se za čas nenormalnih razmer ustanovi konvikt za goriške slovenske gimnazijce-begunce in se jim tako omogoči nadaljevanje gimnazijskih študij, kakor se je omogočilo njihovim tovarišem italijanske narodnosti.

3. Za zavod v Trstu naj se preskrbe primerni prostori, kar ni težko, ker ima gotovo mestna občina po zatvoritvi dveh svojih srednješolskih zavodov take primerne prostore na razpolago.

4. Za zavod naj se preskrbe potrebna učila, kar je z ozirom na to, da se nahaja v Trstu več podobnih državnih zavodov, tem lažje, ker bi ti zavodi vsaj izpočetka mogli v tem pogledu pomagati preganemu zavodu, za katerega se bodo pozneje najbrž itak morala iznova nabaviti vsa učila.

5. Poskrbeti je treba tudi za učiteljski zbor, ki je nameščen na zavodu, v enaki meri, kot bi bilo poskrbljeno na Moravskem, ker tudi v Trstu opravlja svojo službo izven stalnega službenega kraja.

Upamo, da stori vlada in drugi činitelji, ki jim je ležeče na tem, da se ohrani našemu narodu na Primorskem ta edini slovenski zavod, vse, da se uresniči ta opravljena zahteva. Čudno bi bilo, da bi se sedaj, ko se na vseh koncih in krajih naše države s tako resnostjo poudarja velevažnost nas Slovencev, nas Jugoslovancev za monarhijo, ne mogla spraviti na noge ena sama slovenska gimnazija v kraju, ki je sedaj najprimernejši za njo! Kaj bi porekli beneški Slovenci, če bi vedeli za te naše križe in težave!

Učiteljstvo in država.

Strašne so žrtve, ki jih zahteva ta bratomorna vojna od vseh slojev prebivalstva, ali z mirno vestjo lahko trdimo, da prispeva učiteljstvo relativno največji kontingent vseh žrtv, najsi bode v strelskem jarku ali v zaledju. Vsaka akcija v prid vojne, ali kar je s to v zvezi, najde pri učiteljstvu topel odmev. To vedo naše šolske oblasti prav dobro, zato nas tudi vsak trenutek bombardirajo z raznimi dopisi in navodili. Mi jim tega ne zamerimo, nasprotno, vedno smo pripravljeni in drage volje prevzamemo vsakršno delo, da je le v prid naši ljubi Avstriji. Za nas nič, za državo vse, to je naše geslo, ko je domovina v nevarnosti.

Slišijo se glasovi o miru. Sicer so zaenkrat utihnili, ali pojavili se bodo še s tem večjo silo. Vsaj je tudi sovražnik, to je tisti del, ki živi na bojnem polju, ki v resnici žrtvuje kri in življenje za svojo domovino, sit nečloveškega klanja ter pošilja vsak dan k Vsemogočnemu vroče želje za skorajšnji konec. Mir pride in morda prej, kakor si sami nadajamo.

Takrat pa stopi tudi učiteljstvo, ta ubogi hlapec Jernej, pred državo ter zahteva enkrat tudi sam svojo pravico. Učiteljstvo si teh groznih ran, ki jih je zadala vojna, ne more samo zaceliti, tudi dežela ne, ampak v to je poklicana edino država. Po vojni se bo šolstvo reformiralo, po vojni se mora tudi učiteljevo socialno stanje zboljšati. Naj nam nihče ne ugovarja, da ni denarja. Kjer se dobe milijarde, tam se bo dobilo tudi par milijonov za učiteljstvo. Ne trdimo, da bi ne bilo treba premagati marsikaterih težkoč. Dobre volje je treba in vse bo šlo.

Velikega pomena za nas je, kaj bo s preskrbo učiteljev - invalidov, to je onih, ki so za vsako duševno in telesno delo nesposobni. Popolnoma pravično je, da dotični tovariši, ki so krvaveli za državo, ne bodo prikrajšani, da njihova eksistenca ne bo ogrožena. Država naj pokaže svojo hvaležnost do učitelstva s tem, da bo vsak učitelj-invalid deležen tistih prejemkov in ugodnosti, kakor njegov tovariš, ki je ostal doma. Tam pa, kjer je vihrala bojna vihra, kjer so uničeni domovi, pokončano bomo imetje, tam naj prisloži na pomoč v obliki kake podpore ali nagrade. V začetku bodo stroški res veliki, a od leta do leta manjši, ker jih smrt sčasoma poravnava.

Za one učitelje pa, ki so ostali duševno čili, za pouk zmožni in ki so pohabljeni, naj odpade ona postavna določba, da bi zaradi tega ne bili sposobni za poučevanje. Ena sama roka ali lesena noga naj jih ne izključuje od pouka. Otroci se ne bodo izpodtikali nad tem, marveč smatrali morajo to le kot časten dar na žrtvniku domovine.

Veliko dela čaka učiteljstvo po vojni. Spremenile se bodo razmere. Tudi za učiteljstvo se morajo. Trdi boji nas čakajo, ali končno doživimo dan zmage, če bomo edini.

— In nadaljujem: »Da pa boste vedeli, da nisem bil član kake snovitve, ki bi bila nevarna ali protipostavna, Vam povem, da je vlada pravila snujočega se društva že — potrdila«. Pa pokažem žandar-mu dotično uradno intimacijo. — »Die k. k. Statthaltereifandenes nicht für geboten, die Gründung des angestrebten Vereines, resp. Verbandes, zu inhibieren.« — In mož jo je odkuril zdajci urnih krač ter se nekako v zadregi opravičeval. —

Odslej pa sem imel mir pred ljubeznivim šolskim očetom!

Zdravo!

Slamoštev.

**Naročajte in širite
naš list!**

Pismo z bojnega polja.

Zanimivo je Tvoje pismo, ki ga nam pišeš z bojnega polja. Iz pisma razvidimo, da si prav dobro poučen o razmerah, v katerih živimo učitelji tu v zaledju; pa kaj mi, saj se ne ozirajo niti na Vas, ki branite z orožjem v roki dom in cesarja. Da izve javnost kakšno mnenje in razpoloženje vlada med učitelji-branitelji domovine, objavimo s Tvojim dovoljenjem Tvoje pismo v odlomkih.

Prijatelj piše med drugim: ... Pisal mi je nekdo, da so mi dali učiteljsko mesto v Škofji Loki. Ne vem nič pozitivnega o tem! Tovariš G. mi je sporočil svoj čas, da sem zletel na vseh zaprosenih mestih, kakor še mnogo drugih, ki jim je čast braniti domovino z orožjem. (Prav je imel tovariš G., še Škofje Loke Ti niso dali! Pripomni ured.) Črnomaljski c. kr. okrajni šolski svet mi je baš danes poslal odlok, da je nadučiteljsko mesto v Črnomlju oddano v druge roke. — Po vojski bomo seveda malo drugače računali nego smo bili prej vajeni. Če nam je čast, da že celo kopo mesecev (jaz že skoro dve leti!) branimo dom in cesarja z orožjem v roki in pogrešamo pri tem najprimitivnejših udobnosti življenja v samopozabi in v blagor države, bomo imeli po vojni, s hrabrostnimi svetinjami na prsih, najmanj pravico tirjati zasluženi kruh! Hlapci ne bomo smeli biti več! Zdaj naj le merijo tisti lojalni kruhorezci, ali odmerili bomo mi z odločnim pritiskom! Pri teh razmerah nikakor ne sme ostati! Kdor je tvegval življenje za dom in cesarja, se ne bo pustil kar tako zlahka odrediti od kruha. — V snegu in mrazu garamo, da se ne da povedati. Vendar tožijo samo živci, želodec ne pogreša nič...

Tako piše prijatelj. Ne čudimo se, da je nejevoljen in razburjen. Vzgleden učitelj je, ki mu je na srcu samo vzgoja in izobrazba slovenske mladine, delaven na kulturnem polju in vnet za blaginjo svojega naroda. Hrabro se bori sedaj že dve leti na vzhodni in zahodni fronti in brani domovino, pa poprosi za ponižno učiteljsko službo na štirih krajih, pa mu odbijejo vso! Čudno se glasi to, in še neverjetnejše se vidi vsakemu razsodnemu človeku, ako povemo, da je ta učitelj tudi poročnik v rezervi.

Josip Gregorin.

V svojih načelih trdna, neomajna korenina je usahnila. Josip Gregorin, nadučitelj v p. na Viču pri Ljubljani, je umrl dne 30. m. m. Umrl je po dolgotrajni in mučni bolezni, jako čislani in spoštovan v naših vrstah. Iz našega kroga je stopil mož, ki je bil s svojo osebnostjo, s svojimi posebnimi nazori pristen tip neustrasnega, odkritosrčnega novodobnega učitelja. Kar je spoznal za pravo, od tega ni krenil niti za korak in naj je ostal tudi osamljen sredi svojih tovarišev. Bil je velik nasprotnik praznih fraz in še večji sovražnik klečplazstva.

Tovariš Gregorin je bil rojen v Ljubljani leta 1858. Leta 1876. je dovršil ljubljansko učiteljsko, usposobljenostni izpit je napravil leta 1881. in je bil leta 1882. stalno nameščen. Prva njegova služba je bila v Zalogu pri Komendi; mnogo let je služboval na Črnučah, odtod pa je bil imenovan za učitelja na Viču, kjer je po smrti tovariša Marna postal nadučitelj. Povsod, kjer je služboval, ga je ljudstvo spoštovalo in čislalo. Neumorno delaven je bil v šoli in zunaj nje. Prav posebno marljivo je deloval v naših organizacijah. Bil je več let predsednik »Učiteljskega društva za šolski okraj ljubljanska okolica«. Za časa njegovega načelstva je bilo to najmočnejše učiteljsko društvo na Kranjskem. Kako veliko zaupanje je vžival med učiteljstvom, je pokazalo učiteljstvo s tem, da ga je več period zaporedoma izvolilo za zastopnika v c. kr. okrajnem šolskem svetu. Resen in časten mu je bil ta posel, pravica in resnica pa njegovi voditelji. Tudi tovariši nasprotnega mišljenja ni vede in hote storili krivice. Učiteljstvo domačega okraja ga je poslalo na dve deželni učiteljski konferenci. Se sedaj se spominjajo njegovi sodelegati, pa tudi drugi starejši tovariši, kako neusmiljeno je bil na prvi izmed teh konferenc postopanje in delovanje nekaterih kranjskih šolskih svetov v deželi in končal svoj znameniti govor s stavkom: »Und kommt der Bauer...« itd. Za ta izrek ga je poklical predsednik k redu. Na drugi deželni učiteljski konferenci je bil pokojnik edini nasprotnik razbitju deželne učiteljske konference. Noben najgloblje zamisljen govor, noben še tako temeljit do-